

Tel. 023 - 24 01 69

26 juli 1982

30, Saxenrodeweg
2116 VA Bentveld
Holland

De Hoogwelgeboren Heer
Ir. J. B. Baron van Asbeck
Leeuwenburg
Langbroekerdijk 39
3972 NC DRIEBERGEN-RIJSENBURG

03436-1677

Paleis Het Loo
Apeldoorn 055-212244

Zeer geachte Heer van Asbeck,

KLOSBAAN

Ten vervolge op ons telefoongesprek van 25 juli doe ik u hierbij een kleine notitie over het klossen toekomen alsmede een zestal illustraties (u gelieve de kwaliteit er van te verontschuldigen) waarop banen, spelers en spelmateriaal te zien zijn.

Naar aanleiding van uw beschrijving van de herstellende klosbaan op paleis Het Loo, lijkt het dat met het planten van een heg in het verzonken gedeelte (in de trant van de oorspronkelijke heg zoals deze op de bijgevoegde gravure van Romeyn de Hooghe te zien is) een afscheiding van een gedeelte ter beoefening van het klossen zou worden bereikt. Het andere gedeelte blijft dan beschikbaar voor Jeu de Boules of iets dergelijks. Het spelmateriaal zou moeten worden vervaardigd (het schilderij van Jan Steen geeft er een duidelijk beeld van). Een klompenmaker, die er zeker in Gelderland nog wel is, zou dit zonder meer moeten kunnen.

Met genoegen zal in nog eens ter plaatse de mogelijkheden met u komen bekijken. Wellicht wilt u mij daarover opbellen op het bovenstaande nummer, bij voorkeur des morgens tussen 8 en 10 uur?

Met vriendelijke groeten ben ik uw

van Hengel

S. J. H. van Hengel

Bijlagen: 1 notitie
6 illustraties

Dir. Rijksmuseum Paleis het Loo
Dr. A. W. Vliegendorst
Mej. Drs. W. Erkelens, Conservatrice

Kon. Park 1
Apeldoorn.

KLOSBAAN

De klosbaan, ook klotsbaan, kloodbaan of rolbaan dateert uit de vroege Middeleeuwen. Van Margaretha van Brieg, echtgenote van Albrecht van Beyeren, graaf van Holland is bekend dat zij (omstreeks 1370) een klosbaan bezat in de 'Kooltuin' (tegenwoordig het Plein) achter de grafelijke hof in 'sGravenhage en dat zij daar placht te verblijven 'tot vele tiden'. Ook hertog Karel van Gelre bezat bij zijn hof te Arnhem twee klosbanen, een grote en een kleine.

De klosbaan was min of meer vierkant van vorm en werd begrensd door lage houten schotten of heggen. In het midden er van stond een klein houten vaatje zonder deksel of bodem in liggende stand. Het spel bestond er uit de men probeerde een houten bal-ter grote van een houten croquetbal van vandaag- door het vaatje te werpen. Slaagde dit dan had men twee punten, raakte men het vaatje dan had men één punt. De winnaar was degene die het eerst twaalf punten had. Iedere speler speelde met een eigen bal. Later is het vaatje vervangen door een houten poortje of een ijzeren ring (beugel). In de 16e eeuw maakten men beugels die verticaal om hun as konden draaien. Het spel met deze draaiende ring ging toen 'beugelen' heten en werd gespeeld met ballen die er net precies doorheen konden (vandaar: 'iets kan niet door de beugel'). Beugelen wordt vandaag nog beoefend in het Oosten van Noord Brabant en Limburg, zij het dat dit thans weer gebeurd met een vast poortje en dus eigenlijk weer klossen zou moeten heten.

Wierp men de bal eerst met de hand, in een later stadium speelden volwassenen hem met een soort schoep met een steel en kinderen met een spaan.

Een klein gedichtje uit 1626 beschrijft een beugelbaan:

In het midden staat een beugel,
die met een gestaelde vleugel
vast geplant is in der eerd
en aan alle kanten keert.
Groote met haer groote stelen
konstich door de beugel spelen,
maer de kleyntjes in 't gemeyn
bruycken spaentjes kort en kleyn.

S.J.H. van Hengel

Literatuur:

Jan ter Gouw, De Volksvermaken
G. van Hasselt, Gelderse maaltijden

Een dubbele pagina uit een Vlaams getijdenboek uit 1530 (thans in Duits bezit) met op de rechter helft figuren die een op golf gelijkend spel spelen. (Waarschijnlijk Brugge 1530 en wellicht ooit in het bezit geweest van Karel V, wiens wapenspreuk op de omslag staat. Omvang 183 pagina's, waarvan alleen op deze twee spelen zijn afgebeeld.)

Simon Benink van Brugge?

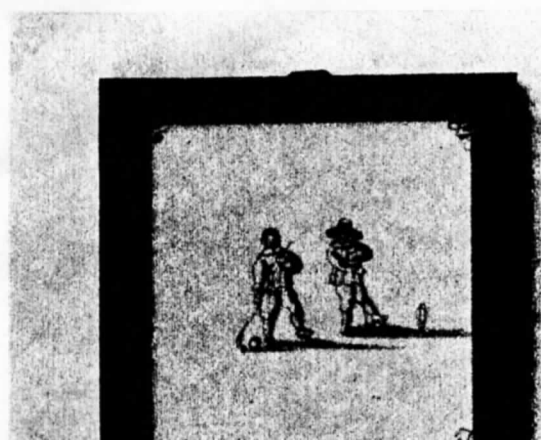

Rembrandt Harmensz van Rijn (1606 Leiden - 1669 Amsterdam)

16.54

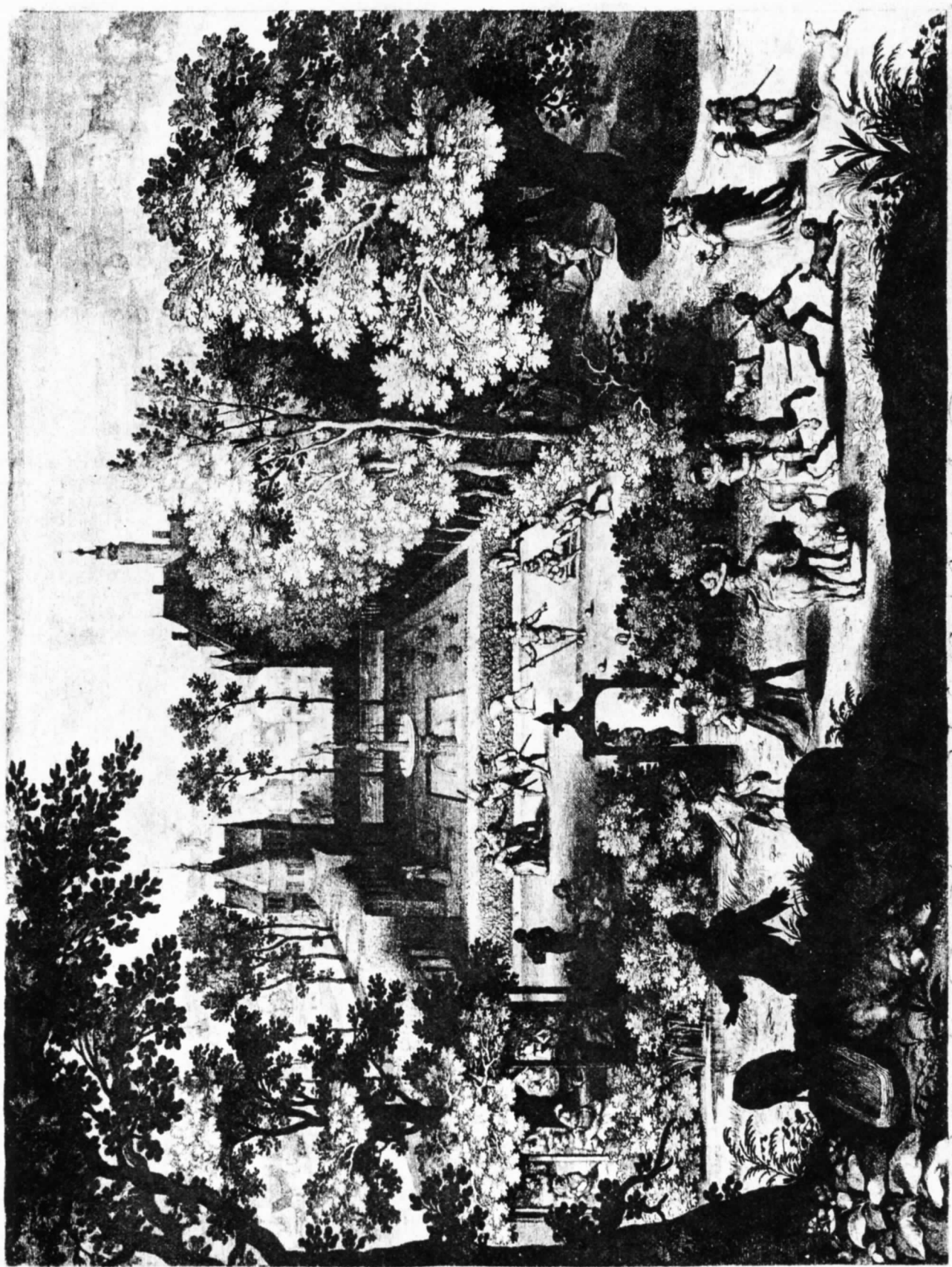
Rijksmuseum Amsterdam

NB: dit is geen halffiguur, het is
een 'blijde'!

Jan Steen (1626-1679)
57 x 49 1/2 cm
Small Room with
Kiss

De verloren zonne (klosbaan!)

Nicolaas de Bruyn
(1565-1652)
Stedelyke Prentenkabinet
Amsterdam

'De verloren zonne'
(klosbaan!)

Inde aller gade

ca. 1590

Lustre nam paribay, dit, d'icoy, i me hoef
Et drakes palings arde kerre tals

Lustus Saéleer naen
Pleken van der Borchel
Rijtes puytenkealines
Amsterdam

5th September 1983

30, Saxenrodeweg
2116 VA Bentveld
Holland

The English Bowling Association
2a, Iddesleigh Road
BOURNEMOUTH, Dorset BH3 7JR

202 - 22233

Dear Sirs,

In the process of restoring the palace and the gardens of Het Loo Palace near Apeldoorn in the Netherlands (the palace was built by King William III who was also Stadholder of the Netherlands) it is the intention to reconstruct the Bowling Green which was part of the gardens around 1700.

In this connection I would be grateful for:

1. a description of the size and shape of a bowling green;
2. the Rules of the Game as now in force;
3. an address where balls and other necessary implements could be obtained.

It is the intention that the green, once built, will come into use for the visitors of the palace (it is now a national museum). It may well be that this will then be the first bowling green in the Netherlands to be played on in the present days.

Thanking you in advance for any help you may be able to give in this matter and looking forward to your reply, I am,

yours faithfully,

Steven J.H. van Hengel

English Bowling Association

PATRON: HER MAJESTY THE QUEEN

JAMES F. ELMS, *Secretary* 2A, IDDESLEIGH ROAD BOURNEMOUTH BH3 7JR · TEL: BOURNEMOUTH 22233

9th September 1983

S.J.H. van Hengel
30 Saxenrodeweg
2116 VA Bentveld
Holland

Dear Mr. van Hengel,

I am in receipt of your letter of 5th September and I enclose herewith with our compliments, a copy of the Laws of the Game which also includes the size and shape of a bowling green. I also enclose a photocopy of a number of firms that supply equipment etcetera.

I hope this will assist you.

Yours sincerely,

D Dumican
Assistant Secretary.

ENGLISH BOWLING ASSOCIATION

With the Compliments of
J. F. Elms
Secretary

OFFICE:
2A IDDESLEIGH ROAD
BOURNEMOUTH BH3 7JR
PHONE: BOURNEMOUTH 22233

ENC.

De Weledelzeergeleerde Heer
Dr. A. W. Vliegenthart
Directeur
Rijksmuseum Paleis het Loo
Koninklijk Park 1
Apeldoorn

Zeer geachte Heer Vliegenthart,

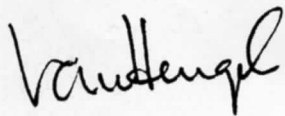
Hiermede moge ik u allereerst mijn verontschuldiging
aanbieden voor de late reactie na uw vriendelijke ontvangst
op 10 augustus j.l. waarvoor ik u nog gaarne dank zeg.
De vertraging vindt zijn oorzaak in de omstandigheid dat
ik meende dat het verstandig was tot ik alle gegevens
die ik u had toegezegd bijeen had. Een gedeelte daarvan
diende in Engeland te worden opgevraagd en dat vergt
nu eenmaal tijd.

Bowling. Bij deze zend ik u The Laws of the Game waarin
u niet alleen de spelregels maar ook de afmetingen van een
baan etc. kunt aantreffen. Naar u zult zien is het geheel
nogal gecompliceerd. Tevens gaan hierbij een aantal adressen
waar het voor het spel benodigde materiaal verkrijgbaar is.

Klosbaan. Op weg naar huis heb ik nog eens nagedacht over
de situatie. Het lijkt mij dat het verstandig zal zijn
indien het perk in één der hoeken van het grasveld wordt
uitgezet. Het is dan aan twee zijden begrensd door het
aanwezige talud. De andere twee zijden zouden kunnen worden
afgezet met houten planken van ca. 25 cm hoog die middels
er aan bevestigde pennen in de grasmatten zouden kunnen
worden gestoken en er ook gemakkelijk weer zouden kunnen
worden uitgehaald wanneer het gras moet worden gemaaid.
Ook het doel, het tonnetje, zou op dezelfde wijze in de gras-
mat kunnen worden gestoken. Ik heb getracht een werktekening
van dat tonnetje zonder deksel en bodem te maken die u
hierbij aantreft evenals een ontwerp voor spelregels
voor het klosspel.

Voor opkomende vragen houd ik mij te uwer beschikking.
Met vriendelijke groeten, ook aan Mej. Erkelens, ben ik

uw

S.J.H. van Hengel

Bijlagen

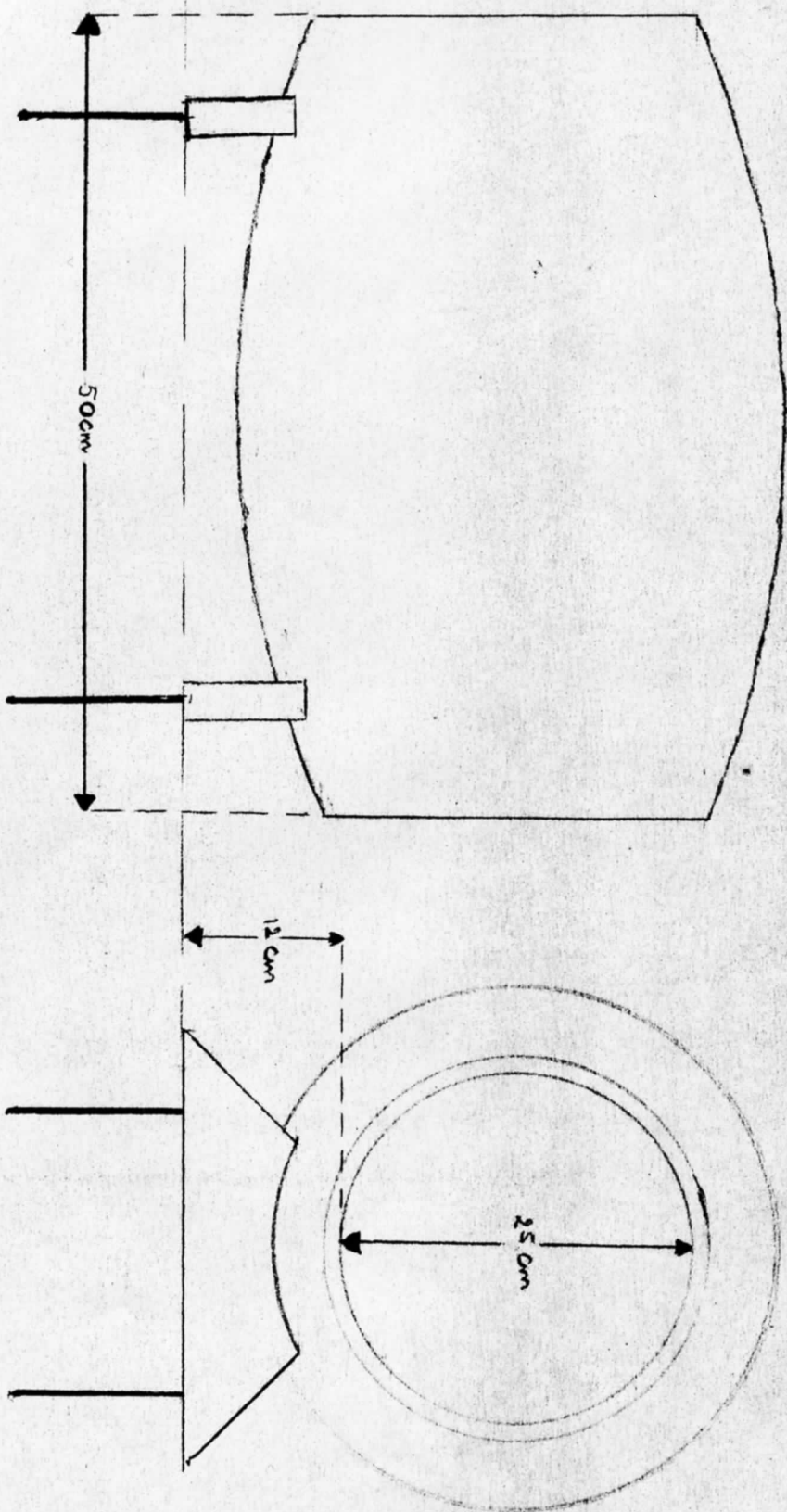
KLOSBAAN

Het klossen dateert uit de 13e eeuw of vroeger.
Het wordt gespeeld op een vierkante vlakke grasbaan met zijden van tenminste 8 en ten hoogste 10 meter rondom begrensd door houten rabatten of wallen van tenminste 25 cm hoog. Even uit het midden van de baan staat het doel, een horizontaal even boven de grond geplaatst houten tonnetje zonder bodem of deksel.
Het spel wordt gespeeld met beuken- of iepen-houten ballen van 12 cm doorsnee en houten stelen met aan de onderzijde een schoep.

1. Het spel wordt gespeeld door tenminste twee en ten hoogste vier personen, ieder met een eigen bal.
2. Winnaar is de speler die het eerste twaalf punten heeft.
3. Raakt de speler met zijn bal het doel dan krijgt hij één punt. Speelt hij de bal door het doel heen dan krijgt hij twee punten.
4. Aan het begin van de partij wordt geloot om de volgorde van spelen. De spelers spelen bij toerbeurt. Wanneer de eerste speler 12 punten heeft wordt de toer afgemaakt.
5. De bal mag alleen met de stok worden gespeeld.
6. Aan het begin van het spel wordt de bal op het debuut geplaatst zijnde ongeveer 30 cm van één der vier hoeken.
7. Komt een bal tegen het rabat of het doel aan te liggen dan mag hij er voor de volgende slag 30 cm vandaan worden geplaatst.
8. Blijft een bal in het doel liggen dan krijgt de speler één punt en gaat de bal weer naar het debuut.
9. Verlaat de bal de baan dan dient de volgende slag weer van het debuut te worden gedaan.
10. Liggen twee ballen tegen elkaar dan wordt de laatst te spelen bal weggenomen tot de eerst te spelen bal is gespeeld en daarna weer teruggelegd.
11. Wordt een bal in de baan geraakt door een gespeelde bal en daarbij verplaatst dan blijft hij liggen waar hij terecht komt. Raakt de geraakte bal het doel, komt hij er in te liggen of gaat hij er doorheen dan levert dat voor de eigenaar van die bal één resp. twee punten op.

KLOSBAAN

DOEL

Lodge Sports

IT'S THE
AND THE

EXPERIENCE THAT COUNTS
PRICES THAT PLEASE!

Peter Gedney
Middletown Cup Winner

LODGE SPORTS SHOP
STICKFORD LODGE
STICKFORD, BOSTON,
LINCS.

Tel: East Kirkby (07903) 273
Open Mon-Sat 9-5
or by appointment

Richard White
National Pairs Champion

Bill Hobart
England International

Roland Hall
International Triallist

SPECIAL SUMMER OFFER

Top left is the **BB1H** which holds four woods, shoes and clothing, is of the holdall type, zip opening, lockable and made in simulated leather. It is available in three colours: tan, green and sierra. The special price is £13, inclusive of VAT, packing and postage.

The other two bags at the top are both **BB20** "double-deckers", extra large capacity holdalls, with lockable bowls compartments at the base and continuation buckle straps. They are of top quality simulated leather in tan, walnut or Nova green and measure 18 x 9 x 14 inches. The special price is £21.50 each, all-inclusive.

Bottom left is the **BB7** for four woods, shoes and clothing, stiffened, with wide zip opening at top. Made in good quality simulated leather in tan, Nova green or sierra/tan and priced at £16, all-inclusive.

Finally, there is the **BB6** for four woods only— or two woods and shoes, in simulated leather with leather fittings, colour tan, all-inclusive price £8.75.

Please use the coupon below when ordering.

POST AND VAT INCLUDED

BOWLS Henselite from £87. Lignoid £60. Drakes Pride £68. International £69.50. Drakelite £69.50.
SHOES— Dawn Ladies £26 including new slip-on perforated style. Gents £27 inc. new velcro fastening, dark brown.
Welkin Autograph— Ladies £19.40 Gents £22.50.
LS SHOES. 1/weight leather uppers with micro-cellular sole £12.50.

MENS COPDALE BOWLS JACKET. 67% nylon 33% cotton. Nylon face/cotton back fabric, ski collar, raglan sleeve, full length nylon zip fastener, two jetted pockets, fabric collar, cuffs and waistband. Sizes 36"-46" cream or white 34"-40" £12.25, 42" £12.75, 44" £13.50.

LADIES COPDALE BOWLS JACKET. same spec as above sizes 34"-44". Cream or white. 34"-40" £12.25, 42" £12.75, 44" £13.50.

To: Lodge Sports Shop, FREEPOST, Stickford Lodge, Stickford, Boston, Lincs. PE22 8BR.

Please send me Bowls Bag reference number
at £ I enclose cheque/postal order for this amount.

Name

Address

Telephone Post code

BOWLS INTERNATIONAL

SULLIVAN & CO.

BOWLSWEAR & EQUIPMENT

Dept. B1, 1334 Greenford Road,
Greenford, Middx. UB6 0HL

Nearest station: Sudbury Hill,
Phone: 01-422-1374

WHITE RAINWEAR

IN 3 QUALITIES FOR MEN & LADIES

All our waterproofs are made exclusively
for us with ample "STRETCH ROOM".
LARGE STOCKS ALWAYS AVAILABLE

BOWLS

ALL NEWLY STAMPED

**OUR PRICES HAVE ALLOWED
FOR UP TO 30% OFF M.R.P.**

Supertex in Polyurethane with welded seams
Laminated finish "GUARANTEED" waterproof.

P.U. JACKET Bust/Chest 34/36, 37/39, 40/42, 43/45 ... £19.95

P.U. OVERTROUSERS. Legs 29, 31, 33 med. or large ... £15.55

P.U. OVERSKIRT. Lengths 25, 27 or 29 med. or large ... £15.55

O.S. for jackets, skirts or trousers 10% extra.

SULTEX in DOUBLE NYLON

DN JACKET - LADIES/MENS. ... £14.95 O.S. 10% extra

DN OVERTROUSERS or SKIRTS ... £11.20 O.S. 10% extra

Sizes for all S.N. & D.N. waterproofs

Chest/Bust 34/36, 37/39, 40/42, 43/45

Trousers. Legs 27, 29, 31, 33 med. or large

Skirt lengths 25, 27 or 29 med. or large.

O.S. for all S.N. & D.N. waterproofs. 10% extra.

SINGLE NYLON - MENS/LADIES

SN Jacket. ... £9.50

SN Overtrousers or skirt ... £6.20

P.P. All rainwear 85p per set; Singles 65p, two

or more sets post free. Five or more 5% discount.

RAINFOOF CAP £4.55

White Nylon S, M, L, XL with suit order £3.95
p&p 25p.

SHOES in seven styles

From £10.95 Ladies. Mens £11.95. p&p £1.00

Tan leather, various styles. Tie-up or casual.

Men's 6/11; Ladies 3/8, plus ½'s.

QUILTED JACKETS (White)

In showerproofed nylon. Zip fronts and pockets
£14.95 p&p 95p.

Ideal for cold weather bowls.

MATS white border. ... £5.25

JACKS 2½" outdoor. ... £5.95

RINK SCORERS from. ... £29.85

REEL TAPE 100 feet. ... £12.00

Postage extra at cost.

BOWLS HATS

BOWLS HATS

Kangol: 6½ or 7 in five
styles. Lisa, Bowler,
Denise £7.95 p&p 75p
£1.50, two or more.

RAINFOOF HAT

Another new line smart
and waterproof non
crease and can be folded.
£3.50 or with suit order
£2.75 p&p 25p.

SPECIAL OFFER OF CLEARING LINES

Fawn waterproof overtrousers

usually £6.20. All perfect, larger sizes ... £4.75

Greenspot County Jackets poplin with nylon

waterproofing lining in white, usually ... £17.90

Special Price. ... £12.75.

Mens and Ladies. Chest 34" - 46" most sizes
available.

Hand Warmers ... £2.15

Fuel Sticks ... £1.15

Quotes given for any item for club orders in
quantities.

Our Price

HENSELITE Supergrip Medium or Heavyweight.	£82.95	MRP £110.57
HENSELITE Ezigrip Medium or Heavyweight.	£89.95	MRP £122.40
Size "0"/4½" with grip/Emblem heavyweight.	£98.50	MRP £132.32
LIGNOID Plain Medium or Heavyweight.	£57.95	MRP £69.50
LIGNOID Grip Medium or Heavyweight.	£62.00	MRP £74.58
INTERNATIONAL Minimum Bias Heavyweight, Plain.	£66.50	MRP £79.75
INTERNATIONAL Minimum Bias Heavyweight, Grip.	£69.75	MRP £84.83
CONCORDE Crescent Grip.	£69.95	MRP £95.00
VITALITE Plain.	£67.95	

NEW DRAKELITE produced by David Bryant & Thomas Taylor, Medium or Heavyweight
Plain. £66.50 Grip. £69.75 p&p per set £2.25 CWO

MEN'S HATS in white

Kangol Cap S, M, L, XL. £4.95

Kangol Trilby S, M, L, XL. £7.95

postage Caps 30p Trilby 75p

SKIRTS in cream or grey.

TERYLENE/WORSTED LINED

& WASHABLE, 2 INVERTED

PLEATS BACK & FRONT

Waist 24/32 £16.50 with pocket.

Waist 34/38 10% extra.

O.S. or Special Measures 25% extra.

Length 25 or 27. p&p 75p.

FLANNELS from £12.95

In cream, polyester/viscose, washable,

permanent crease. Waists 30/38. Plain bottoms

£12.95; 40/44 with turn-ups £14.95; 46/54

£18.95. Legs 28/34. p&p 85p.

BLAZERS for men in navy

B.2 Wool Worsted. S.B. 2 Buttons. Easy fitting

£34.85. B.3 Hand tailored in our own workshop.

S.B. 2 Buttons. All wool worsted. Easy fitting.

Hand stitched edges £47.85. p&p £1.50.

Prices are for chests 36/42.

Chests 44/48 10% extra.

BOWLS BAGS in eight styles

From £7.95 Tan/Green p&p £1.45.

SEND FOR OUR COLOUR ILLUSTRATED BROCHURE
Post and phone orders before 11 am despatched same day, with money back guarantee.

MID-SUMMER BARGAINS FROM BILL IRISH SPORTS

BOWLS

Henselite Super Grip Bowls.... from £82.50
Drakes Pride Bowls..... from £69.50
Concorde Bowls from £85.00

SKIRTS

Gor-ray ladies cream & grey skirts.... £27.00

TROUSERS

Gents cream, best quality trousers £17.00

BOWLS MATS

Black with white border, non slip,
best quality £5.35

WATERPROOFS

David Bryant Emsmorn gents
weathersuit £34.00
David Bryant ladies jacket and hood... £19.50
David Bryant overskirt £14.50

BOWLS BAGS AND SHOES

Welkin Double Decker bowls bag £21.50
Welkin "Autograph" gents shoes. £21.00
Welkin ladies & gents "Bowler" shoes
Gents £16.00..... Ladies £15.50
Dawn gents shoes, all styles £27.00
Dawn ladies shoes, all styles £27.00

NOTE! - FREE
POSTAGE & PACKING ON
ALL ORDERS THIS MONTH
ORDER NOW, PHONE OR WRITE
Cash, cheque with order please to:

BILL IRISH SPORTS

147 Ombersley Road,
Worcester WR3 7BU.

Tel: 0905 55175

CALLERS WELCOME!

SEND TODAY FOR COMPREHENSIVE
PRICE LIST

A bowler like David Bryant doesn't use the word 'perfection' lightly...

David Bryant, the world's No. 1 bowler isn't likely to put his name on any old bowl. He has recently joined forces with Thomas Taylor (Bowls) Ltd., the company which has led the way in bowls production for 180 years, to produce a new model bowl to his exacting standards. Hundreds of hours spent on design and research have resulted in the Bryant's-Drakelite bowl that David has described as 'perfect'. Made in a comprehensive range of weights, sizes and colours to retail at under £80 per set of four. Available from your local stockist, or if you have difficulty please write to:

Thomas Taylor (bowls) Limited

217 BERNARD STREET, BRIDGETON,
GLASGOW G40 3NB. Tel. 041-554 5255/6.

BOWLERS

SUPER

MARKET

Bowl 'em over with TOP TEN BOWLING SHOES

Model 600 Men's 2 eyelet tie shoe
made from real leather with micro-
cellular wedge sole with
bevelled edge. Heel sock
for extra comfort.

Colour: Tan

Sizes: 6 x 11

(no half sizes)

Price: £14.00 (incl. VAT & p&p).

Model 500 Ladies' tie shoe, made
from quality leather with light
microcellular wedge sole with
bevelled edge. Heel sock
for extra comfort.

Colour: Tan

Sizes: 3x7

(incl. half sizes)

Price £13.50 (incl. VAT & p&p)

Make cheques/P.O.'s/money orders payable to:
Raymar Products Ltd., Albion Mills, Albion
Street, Bury, Lancs. BL9 2AE. Tel 061-764-5846.

CLUB TIES

in stripes and/or printed
and woven crests. From
£1.60 each. Bowls special
club hat bands, ladies club
headsqueres with special
motifs as required, club
cravats, regimental ties,
plus club & school scarves.

S.H. GRAY,
Waverton,

Park Road West,
Sutton-on-Sea,
Lincs. LN12
2NQ.

Tel: (0521) 41724.

BOWLING NAME BADGES

SID PACE

**THE EASIEST WAY FOR
IDENTIFICATION
ON THE GREEN**

SEND £1.65 TO:
THE LODGE SPORTS SHOP,
FREESTOP, STICKFORD LODGE,
STICKFORD, BOSTON,
LINCS. PE22 8BR.

(No stamp required if this address used).

* NOTE-Discounts available for club orders-
please enquire*

INDOOR AND OUTDOOR BOWLING SURFACES

For the absolute tops in
materials and expertise
contact

David Bryant
Sports Facilities,
81 High Street,
Southwold, Suffolk.
IP18 6DS.
Tel: (0502) 722002.